

Branş Öğretmenlerinin Lise Kademesindeki Üstün Yetenekli Öğrencilere Uygulanan Kariyer Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik Hizmetleri ile İlgili Görüşleri

Nurşen Demir¹, Songül Uzunkaya², Mazlum Kılıç³, Ayla Zan Kortarıcı⁴

DOI 10.5281/zenodo.7551449

Özet

Bu araştırmanın amacı bilim ve sanat merkezlerinde üstün yetenekli öğrencilere uygulanan kariyer danışmanlık hizmetlerinin incelenmesi ve bu inceleme sonuçlarının; rehberlik hizmetleri, eğitim ve öğretim süreci çalışmaları, kariyer danışmanlık hizmetleri ihtiyaçları, kariyer danışmanlık hizmetleri süreci eleştirileri ve öneri ile sınıflandırılarak çok yönlü incelemektir. Çalışma yöntemi, nitel araştırma yöntemlerinden durum çalışması yaklaşımı kullanılmıştır. Araştırmanın kuramsal çerçevesini sosyal bilişsel kariyer kuramı oluşturmaktadır. Araştırma grubu BİLSEM de görev yapan farklı branşlarda olan 10 öğretmeninden oluşmaktadır; araştırmaya katılan öğretmenler BİLSEM kurumlarında çalışmaktadır. Öğretmenlerin yaşları 25 ile 49 arasında olup, 2 kadın ve 8 erkek olmak üzere; 10 öğretmenin katılımı ile oluşmaktadır. Araştırmaya gönüllü katılan öğretmenler ile yarı yapılandırılmış görüşme formları ile görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın verileri 2021 Aralık ve 2022 Ocak aylarında toplanmıştır. Katılımcıların görüşmeleri sonucunda elde edilen veriler, "MaxQDA-22" programı ile içerik analizi yöntemi ile kodlamalar yapılmıştır. Bu kodlar; rehberlik hizmetleri, eğitim ve öğretim süreci çalışmaları, kariyer danışmanlık hizmetleri ihtiyaçları, kariyer danışmanlık hizmetleri süreci eleştirileri ve öneri temaları ve görüşme bulgularından elde edilen tema ve kodlardan oluşmaktadır. Elde edilen bulgular sonucuna göre, öğrencilere uyguladıkları kariyer danışmanlık hizmeti süreçlerinde kariyer engelleri olarak eğitim süreçleri ve eğitim dışı süreçlerinde dengeleyici rolü olan öğretmenlerin rehberlik hizmetleri ile müşavirlik hizmetleri ve aile iş birliği içerisinde çözülebileceği ve ayrıca uygulanan kariyer danışmanlık hizmet sürecini engelleyen eğitim dışı süreçlerden özellikle maddi kaygı, istihdam, aile baskısı ve toplumsal önyargılardan etkilenmesi; eğitim süreçlerinden ise uygulama sınırlığı kodların kariyer seçim süreçlerini olumsuz etkilediğini ve bu süreci kariyer tercihi yapma süreçlerinde öğrencilerin potansiyellerinden farklı meslekler tercih etmelerine neden olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: kariyer danışmanlığı, üstün yetenek, bilsem

Opinions of Branch Teachers on Career Psychological Counseling and Guidance Services Applied to Gifted Students in High School Level

Abstract

The aim of this research is to examine the career counseling services applied to gifted students in science and art centers and the results of this examination; guidance services, education and training process studies, career counseling services needs, career counseling services process criticisms and suggestions are examined in a multi-faceted way. Study method, case study approach from qualitative research methods was used. Social cognitive career theory constitutes the theoretical framework of the research. The research group consists of 10 teachers from different branches working in BİLSEM; The teachers participating in the research work in BİLSEM institutions. The ages of the teachers are between 25 and 49, including 2 females and 8 males; It consists of the participation of 10 teachers. Interviews were conducted with the teachers who voluntarily participated in the research, using semi-structured interview forms. The data of the research were collected in December 2021 and January 2022. The data obtained as a result of the interviews of the participants were coded with the "MaxQDA-22" program with the content analysis method. These codes are; guidance services, education and training process studies, career counseling services needs, career counseling services process criticism and suggestion sub-main codes and sub-codes obtained from interview findings. According to the results of the findings, it was concluded that the career barriers applied to the students, as career barriers, could be solved by the teachers, who have a balancing role in the educational processes and non-educational processes, in cooperation with the counseling services and the family, and also from the non-educational processes that hinder the applied career counseling service process, especially financial anxiety. affected by employment, family pressure and social prejudices; Among the educational processes, it was concluded that the application limitation and this process caused the students to prefer professions different from their potential in the career choice process.

Keywords: career counseling, superior talent, bilsem

¹ Öğretmen, pdn.nursen06@gmail.com

² Öğretmen, songullsogut@hotmail.com

³ Öğretmen, mazlum.klc@outlook.com

⁴ Öğretmen, ayla.zan22@gmail.com

Giriş

Kariyer; meslek seçimi öncesi, mesleği uygulama süreçleri ve meslek uygulamalarının son bulma sonrası ile ilgili; bireyin mesleki tüm rollerini kapsayan gelişimsel bir süreç olarak tanımlanır (Kuzgun, 2000). İnsan yaşamı boyunca birçok gelişimsel süreçlerden geçer. Kariyer gelişimi, insan yaşamındaki gelişim süreçlerinden yalnızca bir alanı temsil eder. Briscoe (2002) kariyer danışmanlık hizmetlerinin önemini açıklarken, bireyin sahip olduğu yetenek, ilgi ve değerlerine en uygun meslek seçimi ve sonrasında seçilen mesleğe ait görev ve sorumlulukları uygulama fırsatı vermesi ile açıklar. Kariyer gelişim süreci, çocukların eğitim ve öğretime başlaması ile resmiyet kazanır. Okullarda sunulan kariyer psikolojik danışmanlık ve rehberlik hizmetlerinin, bireyin beliren kariyer tercih ihtiyaçlarına cevap verici nitelikte olması her çocuk için önem arz eder (Woodd, 2000).

Her birey doğuştan sahip oldukları ilgi, yetenek ve özellikleri ile özel ve biricik olarak doğar. İnsan yaşamında meydana gelen gelişimsel süreçler benzer olsa, insan yaşamında bireysel farklılıklar her zaman bulunur. Bu bireysel farklılıklar azımsanmayacak kadar çok yönlü de olabilmektedir (Altun ve Vural, 2012). Üstün yetenekli birey kavramı, toplumun her kesiminde farklı tanımlansa da üstün zekâ, dahi kavramları ile sınırlandırılmaktadır. Literatür tarandığında üstün yetenekli birey; bilişsel, yaratıcılık, spor, sanat ve akademik alanlardan herhangi bir alan veya birkaç alanda, akranlarına kıyasla yüksek düzeyde performans gösteren bireyler üstün yetenekli olarak tanımlanır (Colangelo ve Davis, 2003). Üstün yetenekli bireyler, doğuştan sahip oldukları gelişim özellikleri ve ihtiyaçları bakımından akranlarına göre farklılıklar gösterirler (Horn, 2000). Akranlarına göre dil gelişimi ve konuşma yeteneği yaşitlarından gelişimsel olarak üstün nitelikte olma, yaratıcı düşünme, yüksek kalıcılık gösteren hafıza, yüksek ilgi düzeyleri, öğrenme ve merak duyularını çok gelişmesi, akademik başarı ve yetenek alanlarında özgüven yüksekliği, olaylara karşı yoğun duyarlılık ve duygusal tepkisellik (Yaşar ve Palıncı, 2011) bu özelliklerden bazılarıdır.

Üstün yetenekli bireylerin potansiyelleri doğrultusunda eğitim ve öğretim yaşamlarında ihtiyaç duyulan ortam ve olanakların sağlanması gerekmektedir (Çapan, 2010). Bu çocukların eğitimlerinde görev alacak eğitimcilerin, öğretme öğrenme sürecindeki yaklaşımların, bu çocukların ihtiyaç alanlarına ve özelliklerine göre düzenlemeler yapılması gerekmekte ve uygulamaların etkili ve verimli olmasına özen göstermelidirler (Şenol, 2011).

Üstün yetenekli öğrencilerin eğitim ve öğretim sürecindeki başarılarında, öğrenciler kadar önemli olan birçok değişken vardır. Bunlar öğretmenleri, uygulanan eğitim ve öğretim programları gibi sürecinde içinde bulunan bireyler ve uygulamaların özellikleri ve yaklaşımları olarak açıklanabilir. Üstün yetenekli bireylerin kariyer gelişim süreçlerini içeren araştırmalar incelendiğinde ise, üstün yetenekli bireylerin meslek tercihleri alanındaki başarı ve doyum düzeylerinde dışsal faktörlerin, içsel faktörlerden daha etkili olduğunu ortaya koymuştur (Oden, 1968). Araştırmalardan elde edilen sonuçlar, üstün yetenekli öğrencilerin kariyer gelişimlerinin ve meslek tercihlerine yönelik ihtiyaçların, üstün yetenekli olmayan akranlarından farklılaştığını göstermektedir (Kelly ve Cobb, 1991).

Üstün yeteneklilik alanında yapılan çalışmalar incelendiğinde daha çok üstün yetenekli çocukları ile ilgili akademik başarılarındaki engeller ve yaşadıkları güçlükler, öğrenciler üzerinde çalışmalar ağırlıklı olduğu görülmektedir. Öğretmenlerin, üstün yetenekli öğrencilerin artan ilgi ve ihtiyaçları cevap verecek farklı eğitim ve rehberlik uygulamaları konusunda bilgi ve donanımları artırılmalıdır (Bilgiç, 2017; Çitil, 2018; Doğan ve Kesici, 2015; Kurnaz, 2014). Üstün yetenekli öğrencilerin öğretmenlerine uygulanan farklı öğretim yöntem ve teknikleri içeren deneysel çalışmada, eğitim alan öğretmenlerin; üstün yetenekli öğrencilere uyguladıkları uygulamalardaki eğitim ve öğretim stratejilerine yönelik bilgi

düzeyinde anlamlı düzeyde artış meydana gelmiştir (Gökdere ve Çepni, 2005; Şahin ve Kargın, 2013). Diğer bir deyişle üstün yeteneklilik çalışmalarında eğitim ve öğretim süreçleri, akademik başarılarındaki engelleri belli boyutları ile ele alınmıştır. Dolayısıyla üstün yetenekli çocukların ve öğretmenlerin kariyer danışmanlığı hizmetleri düzeylerini kapsayan öğretmen ve uygulanan rehberlik hizmetleri boyutunda incelenmesi gelecekte yapılacak olan bu çalışmalara, uygulamalara ve uzmanlar tarafından öğrencilere sağlanacak kariyer danışmanlık hizmetlerinin niteliği için destek açısından yol göstereceğinden önemli görülmektedir. Bu nedenle bu çalışma üstün yetenekli çocuklara uygulanan kariyer danışmanlık hizmetlerinin ve ihtiyaçlarının öğretmenler açısından derinlemesine incelemektedir.

Araştırma Amacı

Araştırmanın amacı üstün yetenekli tanısı almış çocuklara uygulanan kariyer psikolojik danışmanlık ve rehberlik hizmetlerinin farklı branş öğretmen görüşleri ile betimlemektir. Bu genel amaç doğrultusunda “Lise kademesindeki üstün yetenekli çocuklara uygulanan kariyer danışmanlık hizmetlerinin öğretmen görüşlerine göre niteliği nedir?” sorusunun cevabı araştırılmıştır. Bu amaç doğrultusunda araştırmacı tarafından, araştırmada aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

1. Rehberlik ve psikolojik danışmanlık hizmetleri programınızda Bilim ve Sanat Merkezindeki öğrencilerinizin kariyer gelişim alanıyla ilgili ne tür çalışmalara yer veriyorsunuz?
2. Okulunuzda branş öğretmeni olarak kariyer psikolojik danışmanlığı ve rehberliği kapsamında ne tür çalışmalar yapıyorsunuz?
3. Lise düzeyinde olan kurumunuzdaki kariyer psikolojik danışmanlığı ve rehberliği hizmetlerinin kalitesine ilişkin düşünceleriniz nelerdir?
4. Lise düzeyinde olan öğrencilerinizin yetenekleri ve özelliklerini düşündüğünüzde mesleki / kariyer gelişimleri için ne tür ihtiyaçları olduğunu düşünüyorsunuz?

Yöntem

Araştırmanın Deseni

Araştırma deseni olarak nitel araştırma deseni kullanılmıştır. Nitel araştırma yöntemi, araştırma konusuna ilişkin kavramsal çerçevelerin detaylı incelendiği, içerik açısından değişken ve örneklem büyüklüklerinin az olduğu ve katılımcı bireylerin kişisel bakış açılarının ortaya koymaları amaçlanan araştırmalar için kullanılmaktadır (Bütün ve Demir, 2014). Araştırma deseni, nitel araştırma yöntemlerinden durum yöntemi temel alınarak hazırlanmıştır. Durum araştırması, araştırmacı konusu olarak belirli bir durum üzerine, araştırmaya katılan çalışma grubundan alınan görüşler üzerinden, derinlemesine bilgi almak amaçlanmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2016). Bu kapsamda lise kademesindeki üstün yetenekli öğrencilere uygulanan, kariyer psikolojik danışmanlık ve rehberlik hizmetlerine ilişkin branş öğretmenlerine ait görüşlerin bu araştırma kapsamında bilgi almak üzerine incelenmesi amaçlanmıştır.

Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubu, Diyarbakır ilinde lise kademesinde üstün yetenekli öğrencilerin eğitim gördüğü lise kurumlarında aktif olarak çalışan öğretmenler tarafından oluşmaktadır. Çalışma grubu seçilirken örnekleme yöntemlerinden biri olan, ölçüt örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Örnekleme türü olan, ölçüt örnekleme belli bir durum veya olgunun, araştırmacı

tarafından derinlemesine araştırılması ve incelenmesi için belirli özellikleri içeren örneklem ile çalışılmak istendiğinde kullanılır (Neuman, 2007).

Çalışma grubu Diyarbakır ili ile sınırlı olduğundan, ihtiyaç duyulan veriler bu on öğretmenlerden toplanmıştır. Buna göre, katılımcılar on branş öğretmenden oluşmaktadır. Katılımcıların kişisel bilgileri gizlenmiştir. Katılımcılar K kodu ile kodlanmış olup; K1, K2, ...K10; cinsiyetlerine göre ise, kadınlar K ve erkeklerse E şeklinde kodlar verilmiştir. Tüm katılımcılar öğretmen olduğundan; branşlarına göre kısa kod ifadeleri kullanılmıştır. Katılımcıların bazı betimsel özellikleri aşağıdaki Tablo 1’de gösterilmiştir.

Tablo 1. Araştırmaya Katılan Çalışma Grubu

Katılımcı	Cinsiyet	Yaş	Mezun Olduğu Bölüm	Eğitim Düzeyi	Çalışma Süresi	Kurumdaki Çalışma Süresi
K1	E	46	Psikoloji	Lisans	20	7
K2	E	39	T.D. Edebiyatı	Lisans	17	8
K3	E	49	Fizik	Lisans	26	7
K4	E	45	Resim	Lisans	20	5
K5	K	39	Müzik	Y. Lisans	15	7
K6	K	40	Matematik	Doktora	17	3
K7	E	30	Fizik	Lisans	5	1
K8	E	32	Biyoloji	Y. Lisans	8	5
K9	E	30	Müzik	Lisans	9	3
K10	E	46	Bilişim	Lisans	18	3

Araştırmaya katılan çalışma grubunda 8 erkek 2 kadın katılımcı yer almıştır. Katılımcıların yaş aralığı 29 ile 46 arasında değişmektedir ve yaş ortalamaları yaklaşık 37’dir. Çalışmaya katılan branş öğretmenler, Diyarbakır il merkezinde bulunan üstün yetenekli öğrencilerin eğitim gördüğü liselerde aktif olarak görev yapan katılımcılardan oluşmaktadır. Katılımcıların, 8’i lisans mezuniyetine sahipken, 1 katılımcı yüksek lisans; 1 diğer katılımcı ise doktora derecesine sahiptir.

Araştırmada Kullanılan Veri Toplama Araçları

Araştırma verilerinin toplanmasında, görüşme yöntemi kullanılmıştır. Görüşme yöntemi, araştırmalarda katılımcılara belirli sorular yöneltilerek bilgi almak amacıyla kullanılan bir veri toplama yöntemidir (Apaydın, 2015). Veri toplama aracı olarak araştırmacı tarafından geliştirilen, “Kariyer Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik Uygulamaları Görüşme Formu” kullanılmıştır. Araştırmanın gizliliği ve etiğini korumak amacıyla gönüllü olarak katılan

öğretmenlere, araştırma sürecinden istedikleri zaman ayrılabilmesine; araştırmaya dair bilgi ve süreçleri kapsayan “Bilgilendirilmiş Onam Formu” imzalatılmıştır.

1. Kariyer Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik Uygulamaları Görüşme Formu

Görüşme formu literatür taraması sonucunda, lise kademesindeki kariyer psikolojik danışma ve rehberlik uygulamaları incelenerek hazırlanmıştır. Oluşturulan bu sorulara ilişkin, konu alanı uzman görüşleri alınmıştır. Elde edilen uzman görüşlerine ait değerlendirmeler ile birlikte araştırma sorularının uzman görüş indeksleri hesaplanmıştır. Uzman görüş indeksleri, Davis tekniği ile hesaplanmıştır. Davis tekniği, araştırmalarda ölçek veya soruların kapsam geçerliğini ölçmek amacıyla kullanılan ve değerlendirme sonuçlarının katılımcı uzman sayısına bölünmesiyle hesaplanan bir yöntemdir. Hesaplama sonucunda 0,8 ve üstünde hesaplanması ile pozitif olarak kabul edilen nitel araştırma türleri için kullanılan bir tekniktir (Yurdagül, 2005). Görüşme sorularına ait indeks Davis tekniği ile hesaplanan kapsam geçerlik indeksi 0,8 değerinin üzerinde bulunmuştur. Bu inceleme sonucunda görüşme formu sorularının, branş öğretmenleri tarafından sunulan kariyer psikolojik danışmanlık ve rehberlik uygulamalarını betimlemede, araştırmanın amacına uygun olduğu belirlenmiştir.

Sorular standartlaştırılmış açık-uçlu görüşme sorularına uygun olarak hazırlanmıştır. Alınan uzman görüşleri sonucunda oluşturulmuş yarı yapılandırılmış görüşme formu; BİLSEM’de çalışan farklı branşlarda eğitim ve öğretim veren öğretmenlere uygulanmak üzere düzenlenmiştir. Tüm formlarda dört soru yer almaktadır. Görüşme soruları kariyer danışmanlığının boyutları olan; rehberlik hizmeti uygulamaları, uygulamada karşılaşılan sorunlar, öğrencilerin kariyer ihtiyaçları ve önerileri içeren kapsayıcı sorulardan oluşmaktadır.

Görüşmeler pandemi kurallarına uygun ofis ortamında görüşme programları yardımıyla gerçekleştirilmiştir. Görüşülen ofis aydınlık olup sosyal mesafeye uygun aralıklı olan iki sandalye ve iki sandalye arasında bir sehpadan oluşmaktadır.

Çalışmadan yarı yapılandırılmış görüşme yönteminden yararlanılmıştır. Görüşme yapılan katılımcılardan, görüşme öncesi araştırma etiği kapsamında görüşmelerin sadece araştırma için kullanılacağına ilişkin gizliliğe uygun ve araştırma sonuçlarının güvenilirliğini sağlamak amacıyla ofis ortamındaki görüşmelerin ses kaydına alınacağına ve online görüşmelerin ise kayıt altına alınmasına ilişkin izin alınmıştır. Böylece veri kaybı önlenerek, toplanan verilerin güvenilirliği ve geçerliğinin artması sağlanmıştır. Bu bağlamda yapılan bir başka uygulama ise katılımcıların sorulara verdikleri cevaplardan sonra kısa bir özetleme yapılarak cevapların teyidini almak amaçlanmıştır. Görüşmelere başlamadan önce bireylere görüşmenin içeriğine ilişkin detaylı bilgi verilmiştir. Görüşmeler araştırmacı tarafından on katılımcı ile yüz yüze yapılmıştır.

2. Bilgilendirilmiş Onam Formu

Araştırmaya katılan tüm katılımcılara, araştırmanın idari izinleri sunulmuş olup; bilimsel araştırma ve görüşmenin amacı, araştırma sürecinin aşamaları, nasıl gerçekleşeceği, gizliliğe ve katılımcı araştırma sürecinde isterse ayrılabilmesine dair bilgi ve süreçleri kapsayan “Bilgilendirilmiş Onam Formu” katılımcılar ile paylaşılmıştır ve onayları imza altına alınmıştır.

Verilerin Analizi

Nitel araştırma yöntemi ile oluşturulan bu çalışmanın verileri, bireysel görüşme sürecindeki veriler, online kayıt programları ile alınarak elde edilmiştir. Ses kayıtları bilgisayar ortamına aktarılarak kodlanmıştır. MAXQDA 2022 programı ile veriler analiz edilmiştir. Araştırma sürecinde elde edilen verilerin, branş öğretmenleri tarafından uygulanan kariyer psikolojik danışmanlık ve rehberlik hizmetlerinin araştırılması amaçlandığından; verilerin çözümlenmesi için tümevarım analiz yöntemi olan içerik analizi ile gerçekleştirilmiştir. İçerik analizi yöntemi ile elde edilen veriler incelenmiştir (Yıldırım ve Şimşek, 2013: 81).

Geçerlik ve Güvenirlik

Araştırmanın güvenilirliği için araştırmacılar, alan yazın taraması yapmış ve üstün yetenekli öğrencilere uygulanan kariyer psikolojik danışmanlık ve rehberlik çalışmaları üzerinde detaylı taramalar yapmıştır. Araştırma nitel araştırma deseni örneklerinden olmasından dolayı; geçerlik ve güvenilirliğinin artırılması için çeşitleme yöntemi kullanılmıştır (Patton, 2002).

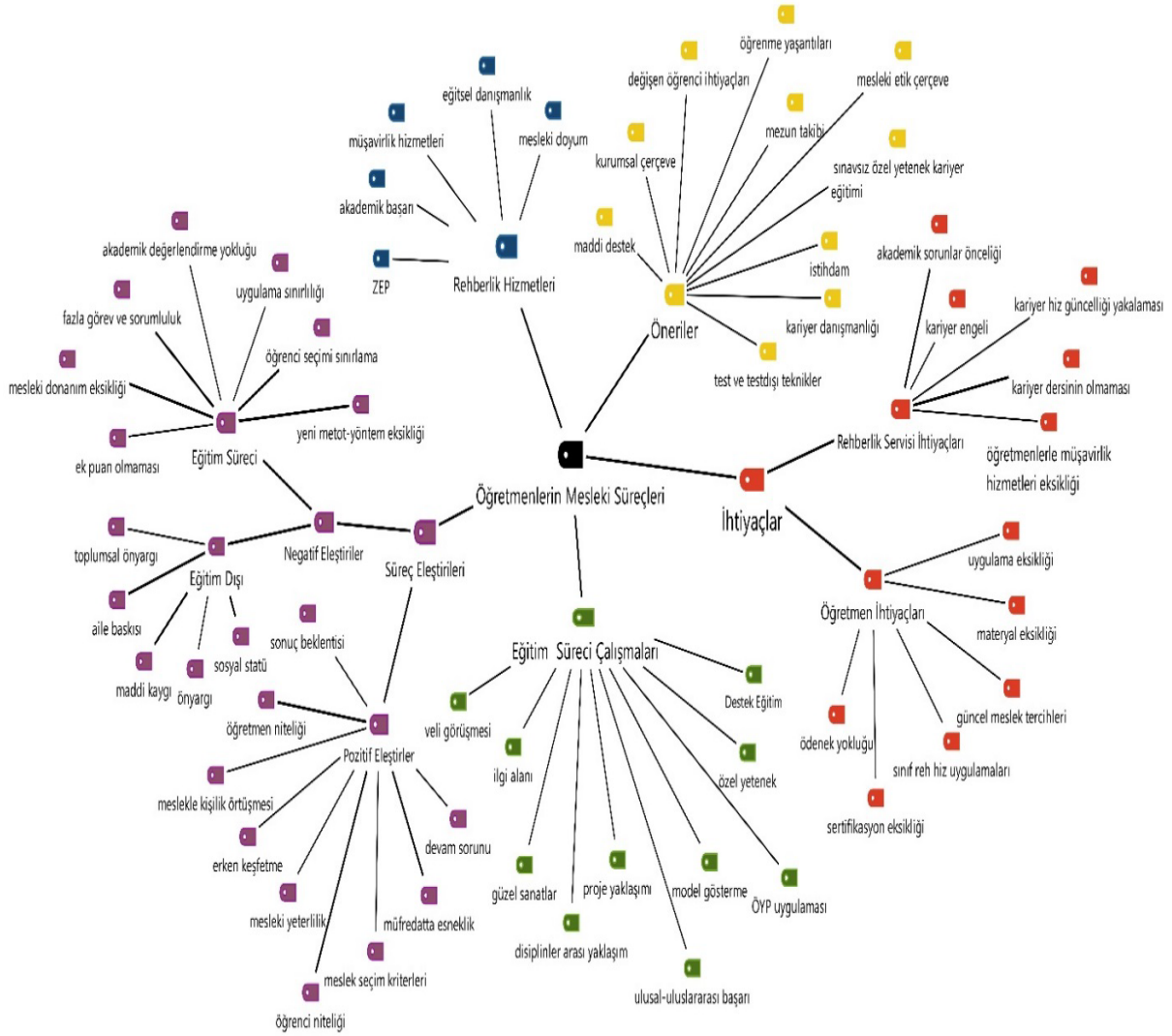
Çeşitleme yöntemi, nitel araştırmalarda araştırmacıların araştırma çalışmaları konusunda, farklı yönlerini ortaya koymak için amacıyla farklı yöntem ve teknikleri, veri toplama kaynakları kullanarak; araştırma sonuçlarının, bütünlüğünde zenginliğin ortaya koyması amaçlanır (Miles ve Huberman, 2015). Bu çalışmada da araştırmacılar, lise kurumu olan BİLSEM de çalışan ve farklı branşlarda olan öğretmenlerin, kariyer psikolojik danışmanlık ve rehberlik hizmetleri uygulamaları ile verilerin çeşitlenmesi sağlanmıştır.

Araştırma Bulguları

Bu bölümde, çalışmanın katılımcılarıyla, lise kademesinde olan üstün yetenekli bireylere uygulanan kariyer danışmanlık hizmetleri üzerine yapılan görüşme verilerinin incelenmesi ve ulaşılan sonuçlara nitel araştırma yöntemlerine uygulanan içerik analizi yapılması hedeflenmiştir. Bu analizler sonucunda ulaşılan veriler ve verilere ilişkin yorumlamalara yer verilmiştir. Lise öğrencilerinin eğitim gördüğü bilim ve sanat merkezlerinde çalışan öğretmenlerden elde edilen veriler sonucunda, bu öğrencilere uygulanan kariyer psikolojik danışmanlık ve rehberlik hizmetlerinin incelenmesi amacıyla elde edilen araştırma sonuçları ise, "Kariyer Hizmetleri Uygulamalarında Rehberlik Hizmetleri", " Kariyer Hizmetleri İhtiyaçları ", "Eğitim ve Öğretim Süreçleri", "Kariyer Uygulamaları Eleştirileri" ve "Kariyer Önerileri" olarak beş ana temada incelenmiştir.

Üstün Yetenekli Öğrencilere Uygulanan Kariyer Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik Çalışmaları

Üstün yetenekli öğrencilere uygulanan kariyer danışmanlık hizmetlerinin incelenmesini amaçlayan bu çalışma sonuçlarına ait öğretmen görüşmelerinin analizi "MAXQDA-22 " programı ile yapılmıştır. Bu analiz sonucunda 'Öğretmenlerin Mesleki Süreçlerine' ait ana ve alt temalar aşağıdaki şekil 1 de belirtilmiştir.

Şekil 1. Öğretmenlerin Mesleki Süreçlerindeki Kariyer Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik Hizmetleri Uygulamalarını İçeren Bulgulara Ait Ana ve Alt Temalar

1. BİLSEM' de Uygulanan Eğitim ve Öğretim Çalışmaları

Katılımcı öğretmenlerin eğitim ve öğretim süreçleri çalışmalarını; veli görüşmeleri, ilgi alanı, güzel sanatlar, disiplinler arası yaklaşım, proje yaklaşımı, ulusal-uluslararası başarı, model gösterme, ÖYP uygulamaları, özel yetenek ve destek eğitim alt temaları ile açıklamıştır. Eğitim ve öğretim süreçleri çalışmalarına ait alt kodlar; veli görüşmeleri, ilgi alanı, güzel sanatlar, disiplinler arası yaklaşım, proje yaklaşımı, ulusal-uluslararası başarı, model gösterme, ÖYP uygulamaları, özel yetenek ve destek eğitim alt temaları ile açıklamıştır. Bu alt ana temaya ilişkin oluşturulan alt kategoriler Tablo 2'de sunulmuştur.

Tablo 2. Eğitim ve Öğretim Süreçleri Uygulamalarına Ait Tema ve Kodlar

Kod Türü	Alt Kodları	N
Eğitim ve Öğretim Süreci Uygulamaları	<i>Veli Görüşmeleri</i>	5
	<i>İlgi Alanı</i>	4
	<i>Güzel Sanatlar</i>	2
	<i>Disiplinler Arası Yaklaşım</i>	2
	<i>Proje Yaklaşımı</i>	2
	<i>Ulusal-Uluslararası Başarı</i>	2
	<i>Model Gösterme</i>	4
	<i>ÖYP Uygulamaları</i>	1
	<i>Özel Yetenek</i>	5
	<i>Destek Eğitim</i>	4

Katılımcılar eğitim ve öğretim sürecin öğrencilerin ebeveynleri ile iş birliği içinde süreci yürüttüklerini ifade etmişlerdir. K-4 katılımcısı, “*akademik başarısı çok yüksek bir öğrenciyi sanat alanına yönlendirdiğimiz zaman veli ile ters düşüyoruz çünkü yaptığımız veli görüşmeleri gösteriyor ki, onların görüşlerine göre çocuğumun kariyeri ile ilgili öyle bir plan yapmıyorum ben işte onun zorluk çekmesini istemiyorum. Bu süreçte veli ile iş birliği içindeyiz bazen çok zorlansak da onlarla görüşmelerimiz güzel sonuçlar doğuruyor.*” şeklindedir. K-1 katılımcı ise ilgi alanlarına uygun eğitimler sunduklarını ifade etmiştir; “*Tabii velinin de bakış açısı burada önemli veli için burası bir hobi alanı onlar için akademik başarı mesleklerini seçiyorlar zaten burası bir hobi eğitimi. Yani veli kızım BİLSEM'e gidiyor ama çok güzel de piyano çalıyor demek istiyor. Bizler çocukların yetenek ve ilgi alanlarına uygun en iyi şekilde eğitim ve öğretim hizmetleri sunmayı amaçlıyoruz*” BİLSEM de eğitim verirken özel yetenekteki eğitimlerin hobi olarak kaldığını ve velilerle sağlıklı meslek seçimindeki en büyük sorunun akademik başarının öncelikli olduğu ve bu sorunu engelleyemediklerini ifade etmiştir. Öğrencilere verilen eğitimin farklı ders ve kuramla ilişkilendirildiğini söyleyen K-6 katılımcı, “*öğrencilerimiz sözel alandaki mesleklere yönelirler mi sanat branşında olur mu onu bilmiyorum ama ben dersimde bir sayısalcı olmama rağmen diğer meslek alanlarını da içeren özellikle arkeoloji, tarih onları da içeren çünkü konularım da öyle. Özellikle ders programımız normal lise müfredatından farklı olduğu için biz birçok şeyi bir arada kullanıyoruz.*” K-6 ya göre ise, okul başarılarının yanında ulusal ve uluslararası başarılar sağladıkları şöyle dile getirmiştir; “*bizim uluslararası yarışmalarda bilgilendirme yönümüz var. Orada da yetenekli öğrenciler mesela bugün yönlendirdiğim 2 öğrenci oldu. Uluslararası olmasını tercih ediyoruz. Çünkü o yarışmalarda yetenekler çok daha ön plana çıkıyor. Hiç ummadığınız öğrenciler daha başarılı olabiliyor Türkiye'de durumlar daha farklı olabiliyor. Hem daha ses getiriyor açıkçası, burada da TÜBİTAK bilim olimpiyatları var onlara yönlendiriyoruz.*” Şeklinde ifade etmişlerdir. Öğrencilere örnek ve model gösterme yöntemlerini kullanan öğretmenlerden K-2 katılımcı “*bu alanda başarılı insanları buraya getirip işte bu alanda böyle kariyer yaptılar ve çok mutlu oldular diye tanıtımlar yapmak isterdim*”. K-3 katılımcı “*daha çok yeteneklerini özel yeteneklerini geliştirme kısmında sanırım aktif rol alıyoruz ama bunun dışında da geçmişteki çok fazla karaktere şahsiyete dokunduğumuz için ders işlediğimizde bunlardan da bahsediyoruz.*” Hayatına dokunduğu kendi öğrencilerinden ve deneyimlerinden örnekler verdiğini dile getirmiştir. K-2 katılımcı ayrıca “*bazen öğrencinin gördüğü bir şey yani onu daha fazla etkileyebiliyor ya da tanıştığı bir karakter... Hayat içinde tanıştığı bir mimar hayatını*

değiştirebiliyor.” Diyerek okula ya da sınıfa davet edilebilir meslek gruplarının da olduğunu söyledi.

2. BİLSEM ’de Uygulanan Rehberlik Hizmetleri Uygulamaları

Üstün yetenekli öğrencilerin eğitim gördüğü kurumlardan olan BİLSEM’ lerde uygulanan psikolojik danışmanlık ve rehberlik hizmetleri kapsamında bu kurumlarda çalışan öğretmenler ile yapılan görüşmeler ile elde edilen veriler, temelde rehberlik hizmetleri üzerinden sağlandığından ana tema “Rehberlik Hizmetleri ”olarak belirlenmiştir. Bu kapsamda rehberlik hizmetlerinin de ZEP, Müşavirlik Hizmetleri, Akademik Başarı, Eğitsel Danışmanlık, Mesleki Doyum olarak beş alt kod da incelenmiştir. Rehberlik hizmetleri temasına ilişkin alt kategoriler aşağıda tablo 3 de belirtilmiştir.

Tablo 3. Rehberlik Hizmetleri Uygulamaları Alt Temasına İlişkin Temalar ve Kodlar

Kod Türü	Alt Kodları	N
	ZEP	4
	Akademik Başarı	6
Rehberlik Hizmetleri	Müşavirlik Hizmetleri	6
Uygulamaları	Eğitsel Danışmanlık	5
	Mesleki Doyum	2

MEB rehberlik ve psikolojik danışmanlık hizmetleri genel çerçevesine göre; kişisel-sosyal, kariyer ve akademik alanlarında, rehberlik ve psikolojik danışmanlık hizmetleri olarak üç ana çerçevede rehberlik hizmetleri sunulur. Görüşmelere göre katılımcı öğretmenler kariyer ve kişisel sosyal danışmanlık hizmetlerinden çok eğitim ve öğretim süreci sorunlarına yönelik faaliyet gördüklerini ifade etmişlerdir. K-3 katılımcı “ *lise ikinci sınıflarda ise danışmanı olduğum öğrencilerdeyse kariyer danışmanlık hizmetlerinden ziyade, akademik başarı ve doğru ders çalışma yöntemleri konusunda öğrenci ihtiyaçlarından ötürü kariyer hizmetlerine fırsat gelmemektedir.”*

Eğitim ve öğretim süreçlerinde öğrencilerin, her bireyin gelişimsel farklılık gösterdiği ve bu temelde ders sürecinde farklı öğretim yöntem ve teknikleri kullanılır. Eğitim ve öğretim süreçlerinde öğretmenler ve aile iş birliğinin sağlandığı rehberlik hizmetleri alt kodu olan müşavirlik hizmetlerini, doğrudan kapsar. Bu araştırma kapsamında yapılan görüşmelere göre branş öğretmeni olan K-4, “ *Rehber öğretmenlerin daha aktif olmasını isterdim. Çocuklar buraya Sadece artı bir ders öğrenmek için ya da bir Etüt Merkezi için gelmiyor. Davranış değişme sosyal ilişkileri ve üst öğrenim de karşılaştıkları eğitim fırsatlarından bir haber mezun oluyor. Yani çocuklar ilgi ve yeteneklerin en ziyade, velileri çocuk buraya gelirken mesleğine karar vermiş olarak geliyor. Tıp mühendis gibi alanlar daha çok tercih ediliyor. ”* Kariyer tercihlerinde yapılan en temel hatanın öğrencilerin ilgi ve yeteneklerinden ziyade ebeveynlerinin kararları ile tercih yapmaları olduğu ve okul psikolojik danışmanların bu konuda daha aktif olmalarını gerektiğini ifade etmiştir.

K-5 katılımcı ise öğrencilerin kariyer tercihleri sürecinde “ *olaya vakıf olamıyoruz, veli zaten öğrencisini alıyor fen lisesine gönderiyor mesela, yani lise seçimi kariyer tercihleri için çok geç*

kalınmış bir zaman oluyor. Öğrencinin müzik alanında yeteneği var ama işte eşit ağırlık alanını seçmiş olarak geliyor meslek olarak da Avukat olacağım diyor bu da aldığı özel yetenek olduğu için hobi olarak kalıyor.” ve devamında “Tabii velinin de bakış açısı burada önemli veli için burası bir hobi alanı onlar için akademik başarı mesleklerini seçiyorlar zaten burası bir hobi eğitimi. Yani veli kızım BİLSEM'e gidiyor ama çok güzel de piyano çalıyor demek istiyor.” BİLSEM de eğitim verirken özel yetenekteki eğitimlerin hobi olarak kaldığını ve velilerle sağlıklı meslek seçimindeki en büyük sorunun akademik başarının öncelikli olduğu mesleklere tercihler yapıldığını ve bu sorunu engelleyemediklerini ifade etmiştir. Katılımcılar okuldaki rehberlik hizmetleri ile ilgili sorulara, çoğunlukla eğitsel danışmanlık yani akademik rehberlik hizmetleri uygulamalarına ağırlık verildiğini ifade etmişlerdir. K-4 katılımcı “ İyi bir kariyer tercihi akademik başarı ile birlikte gelir. Bu yüzden ilk 3 yıl akademik ve sosyal ilişkilere ağırlık veriyoruz. Son sınıf daha çok sınav sistemi, netler ile istedikleri meslek grubu puanları karşılaştırması ile geçiyor.”

3. BİLSEM 'de Uygulanan Kariyer Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik Hizmetleri Süreçlerine İlişkin Eleştirileri

Katılımcı öğretmenlerin kariyer danışmanlık hizmetleri süreçleri yönelik eleştirilerini; pozitif ve negatif olarak iki ana alt temada belirtmiş, negatif eleştiriler ise eğitim süreci ve eğitim dışı süreçlerini içermesinden iki farklı temada incelenmiştir. Pozitif eleştiriler; sonuç beklentisi, öğretmen niteliği, meslekle kişilik örtüşmesi, erken keşfetme, mesleki yeterlilik, öğrenci niteliği, meslek seçim kriterleri, müfredatta esneklik ve devam sorunudur. Negatif eleştirilerden eğitim süreci eleştirileri; yeni metot-yöntem eksikliği, öğrenci seçimi sınırlama, uygulama sınırlılığı, akademik değerlendirme yokluğu, fazla görev ve sorumluluk, mesleki donanım eksikliği ve ek puan olmayışıdır. Eğitim dışı negatif eleştirileri ise toplumsal önyargı, aile baskısı, maddi kaygı, önyargı ve sosyal statü alt temaları ile açıklamıştır. Öğretmenlerin kariyer danışmanlık hizmetleri süreçleri yönelik eleştirilerini; pozitif ve negatif olarak iki ana alt temada belirtmiş, negatif eleştiriler ise eğitim süreci ve eğitim dışı süreçlerini içermesinden iki farklı temada incelenmiştir. Bu alt ana temaya ilişkin oluşturulan alt kategoriler Tablo 4'de sunulmuştur.

Tablo 4. Kariyer Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik Hizmetleri Süreçlerine İlişkin Eleştirileri Ait Alt Tema ve Kodlar

Kod Türü	Ana Alt Kodlar	Kategoriler	Alt Kodları	N
Kariyer	Pozitif	Eleştiriler	<i>Sonuç Beklentisi</i>	3
			<i>Öğretmen Niteliği</i>	5
			<i>Meslekle Kişilik Örtüşmesi</i>	1
			<i>Erken Keşfetme</i>	3
			<i>Öğrenci Niteliği</i>	3
			<i>Meslek Seçim Kriterleri</i>	2
			<i>Müfredatta Esneklik</i>	2
			<i>Devam Sorunu</i>	4
			<i>Akademik Değ. Yok.</i>	4
			Psikolojik	
Danışmanlık				
Hizmetleri				
Süreçlerine	Negatif	Eğitim Süreci Eleştirileri	<i>Yeni Yöntem-Metot Eksikliği</i>	1
			<i>Öğrenci Seçimi Sınırlama</i>	2
Yönelik	Eleştirileri	Eleştiriler	<i>Uygulama Sınırlılığı</i>	3
			<i>Akademik Değerlendirme Yokluğu</i>	4
Eleştirileri	Eleştiriler	Eleştiriler	<i>Fazla Görev ve Sorumluluk</i>	1
			<i>Mesleki Donanım Eksikliği</i>	2
			<i>Ek Puan Olmayışı</i>	2
			<i>Eğitim Dışı</i>	
			<i>Toplumsal Önyargılar</i>	5
			<i>Aile Baskısı</i>	6
		Eleştirileri	<i>Maddi Kaygı</i>	6
			<i>Önyargı</i>	5
			<i>Sosyal Statü</i>	4

Katılımcı öğretmenlerin kariyer danışmanlık hizmetleri süreçleri yönelik eleştirilerini; pozitif ve negatif olarak iki ana alt temada belirtmiş, negatif eleştiriler ise eğitim süreci ve eğitim dışı süreçlerini içermesinden iki farklı temada incelenmiştir. Pozitif eleştiriler; sonuç beklentisi, öğretmen niteliği, meslekle kişilik örtüşmesi, erken keşfetme, mesleki yeterlilik, öğrenci niteliği, meslek seçim kriterleri, müfredatta esneklik ve devam sorunudur. K-7 katılımcısı kariyer tercihlerini maddi olarak sonuç beklentisi içinde yaptıklarını, mesleki doyum göz ardı ettiklerini dile getirmiş; " *bizim profilimizi biliyorlar hayaliniz olsun istekleriniz olsun ama mutlu olun, onlarsa farklı düşünüyorlar. Çok para kazanılırsa mutlu oluruz diye düşünüyorlar.*" K-10 katılımcı BİLSEM de çalışan öğretmenlerin pozitif farklılıklarından şöyle söz etmiştir; " *şimdi bilsem de çalışan Öğretmenlerin seçilmiş öğretmen olmasından dolayı özel yetenekli çocukların ihtiyacının farkındalar. Bu anlamda pozitif bir kariyer danışmanlığını*

tüm öğretmenlerden alabiliyorlar çünkü her kademedede öğrencilerin bir danışman öğretmeni oluyor. Danışman öğretmenler öğrencilerin her ihtiyacını proje geliştirme kariyer ihtiyacı gelecek planlama gibi konularda destek olabiliyorlar bu BİLSEM'lerin güçlü yönleri." ve devamında " BİLSEM' ler en iyi gelişen kurumlar sorun tespit edildikçe hızla bu eksiklikler giderilmeye çalışılan kurumlar. Bu anlamda BİLSEM'lerde çalışan öğretmenler seçilerek alınıyor ve bu eksiklikleri gidermek konusunda çok yüksek bir çaba sarf ediyorlar." K-9 için " buradaki kurumda ilkokul, ortaokul ve lise bulunmakta. Benim adıma ilkokul çok önemli neden diyebilirsiniz? Müzik alanı gibi özel yetenek alanı ilkokul çağında yeteneklerin geliştirilmesi açısından çok önemli. Öğrencilerin yeteneklerini uygun enstrüman seçimi çok önemli ama hani ses eğitimi ve kompozitörlük dediğimiz müzik bölümlerine lise döneminde girebiliyor. Bu konularda genelde küçük yaş hani bir farklılık var mı?"

Katılımcı öğretmenlerin kariyer danışmanlık hizmetleri süreçleri yönelik eleştirilerini; pozitif ve negatif olarak iki ana alt temada belirtmiş, negatif eleştiriler ise eğitim süreci ve eğitim dışı süreçlerini içermesinden iki farklı temada incelenmiştir. Negatif eleştirilerden eğitim süreci eleştirileri; yeni metot-yöntem eksikliği, öğrenci seçimi sınırlama, uygulama sınırlılığı, akademik değerlendirme yokluğu, fazla görev ve sorumluluk, mesleki donanım eksikliği ve ek puan olmayışıdır. Eğitim dışı negatif eleştirileri ise toplumsal önyargı, aile baskısı, maddi kaygı, önyargı ve sosyal statü alt temaları ile açıklamıştır. Negatif eleştirilerden eğitim süreci eleştirileri; yeni metot-yöntem eksikliği, öğrenci seçimi sınırlama, uygulama sınırlılığı, akademik değerlendirme yokluğu, fazla görev ve sorumluluk, mesleki donanım eksikliği ve ek puan olmamasıdır.

K-6 ya göre " Bazı şeylerin oluşumu zamanla oluyor. Bazı araştırmalarla, destekleyici programlarla gelirse tabi model olursa daha iyi olur olmasa da en azından yurt çapında yapılırsa istatistiki verilerle gelirse, makalelerle bir şeylerle verilerle yani sohbetin ilerisine giderse rehberlik dersi daha mutlu olurlar." Üstün yetenekli bireylerin seçiminin ilkokul üçüncü sınıfla sınırlı olmasını eleştiren katılımcılara göre; K-3 katılımcı; " bir öğrenci bilsem'e en fazla ilkokul 3. sınıfa kadar alınabiliyor", K-5 de " ilkokul 3 sınıfta sınırlı kalması bilsem öğrenci seçimi bu da dezavantaj tabi ki. Çocuk 4 sınıfta 5 sınıfta keşfedilebilir de." Okullardaki uygulamaların sınırlı olduğunu ifade eden katılımcılardan, K-5 göre, " bunlarla ilgili atölye eğitimleri açılırsa öğrenciler katılabiliyor yine zorunlu değil gönüllü eğitim. Akıl zekâ oyunları gibi atölye eğitimlerine katılabiliyor. Fakat derse katılamıyor. Bu yüzden alanımla ilgili özel yetenek uygulamaları benim öğrencilerimle sınırlı." Katılımcılarla yapılan görüşmelerdeki en temel negatif eleştirilerden biri de akademik değerlendirme yokluğu olarak belirtmişlerdir; K-2 katılımcısı " özellikle son 2 yıldır sınav odaklı bir yer olmadığı için bizdeki rehber öğretmenleri dinlemektense dışarıdaki özellikle dersanelerdeki rehber öğretmenlerin dinlemek onları daha motive ediyor. Çünkü değerlendirme yok. Çünkü biz onları hayallerine göre isteklerine göre yönlendirmeye çalışıyoruz onlar ise zamanın şartlarına göre yönlendirmeye çalışıyorlar aramızdaki fark bu, o yüzden buradaki eğitim kariyer hizmetleri çocuğu çok da bağlamıyor diye düşünüyorum. Burada rekabet yok sınırlama yok sınav yok... " K-5 katılımcı " bu lise kademesi ile ilgili sınırlı olan durum. Yani Bilsem de böyle bir algı yok veliye buraya akademik gelişim ile ilgili gönderiyor. Öğrenci okul çıkışında geliyor evet üstün yetenekli takviye eğitim alıyor ama akademik gelişim de sonuç alacak bir durum yok."

BİLSEM de çalışan katılımcılara göre ek olarak gördükleri eğitimler öğrencilere pozitif farklılık olarak yandığı kadar uygulamalarda da ek uygulamalar olmalıdır demişlerdir; K-5 göre " Ortaokulda öğrenci eğer Güzel Sanatlar Lisesinin tercih ediyorsa o da zaten lisede benim öğrencim oluyor ama lisede müzik alanını meslek olarak tercih etmiyor böyle bir kısır döngü var yani burada aldığı müzik eğitimi hobinin 1 level üstü oluyor. Onun genel sebebi BİLSEM in

genel işleyişi olabilir. Çünkü müzik alanında üstün yetenekli öğrenci buraya gelmesinden ziyade güzel sanatlar lisesine gitmesi daha avantajlı bence. Çünkü öğrenci Liseye kadar bu alanda bilsemde devam ettiyse Herhangi bir ödüllendirme ile karşılaşmak istiyor bir sertifika programı olabilir, bir belge olabilir, üniversitede bu olanı tercih ettiğinde ek puan veya sınavsız yerleşme olabilir. Ancak o zaman kariyerinde bir noktadır bilsemde bu alanda okumak diyebiliriz.”

4. Kariyer Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik Hizmetleri Uygulamalarında İhtiyaçlar

Katılımcı öğretmenlerin kariyer danışmanlık hizmetleri uygulamalarında ihtiyaçları; ihtiyaç alanlarına göre rehberlik servisi ve öğretmen ihtiyaçları olarak iki alt ana temada incelenmiştir. Rehberlik servisi ihtiyaçları; akademik sorunlar önceliği, kariyer engeli, kariyer hizmetlerinde güncelliğin yakalanması, öğretmenlerle müşavirlik hizmetleri eksikliği ve kariyer dersinin olmamasıdır. Öğretmen ihtiyaçları ise materyal eksikliği, güncel meslek tercihleri, sınıf rehberlik hizmetleri uygulamaları, sertifikasyon eksikliği, ödenek yokluğu, uygulama eksikliği olarak alt temaları ile açıklamıştır. Rehberlik servisi ihtiyaçları; akademik sorunlar önceliği, kariyer engeli, kariyer hizmetlerinde güncelliğin yakalanması, öğretmenlerle müşavirlik hizmetleri eksikliği ve kariyer dersinin olmamasıdır. Öğretmen ihtiyaçları ise materyal eksikliği, güncel meslek tercihleri, sınıf rehberlik hizmetleri uygulamaları, sertifikasyon eksikliği, ödenek yokluğu, uygulama eksikliği olarak alt temaları ile açıklamıştır. Bu alt ana temaya ilişkin oluşturulan alt kategoriler Tablo 5’de sunulmuştur.

Tablo 5. Kariyer Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik Hizmetleri Uygulamalarına Duyulan İhtiyaçlara Ait Alt Temasına İlişkin Temalar ve Kodlar

Kod Türü	Ana Alt Kodlar	Alt Kodları	N
Kariyer Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik Hizmetleri İhtiyaçları	Rehberlik Servisi İhtiyaçları	Akademik Sorunlar Önceliği	6
		Kariyer Engeli	1
		Kariyer Hizmetlerinde Güncelliğin Yakalanması	1
		Öğretmenlerle Müşavirlik Hizmetleri Eksikliği	3
		Kariyer Dersinin Olmaması	3
	Öğretmen İhtiyaçları	Materyal eksikliği	3
		Güncel meslek tercihleri	2
		Ödenek yokluğu	5
		Uygulama eksikliği	5
		Sertifikasyon Ek. Sınıf Reh. Hiz. Uygulamaları	3

Rehberlik servisi ihtiyaçları; akademik sorunlar önceliği, kariyer engeli, kariyer hizmetlerinde güncelliğin yakalanması, öğretmenlerle müşavirlik hizmetleri eksikliği ve kariyer dersinin olmamasıdır. Katılımcılara göre, öğrenciler kariyer engellerine göre meslek seçtiklerinden, bu yönde de düzenlenmesini ihtiyaç olarak görmektedirler. K-2 katılımcı “ Özel yetenekli olanlar var ama onlar da tabii ailelerine uyarak sayısal alanlara yöneliyorlar. Çünkü edebiyat alanında, sözel alanda herhangi bir işe yerleşemeyecekleri için yani yeterince para alamayacakları veya kariyer yapamayacaklarını düşünüyorlar.” Rehberlik servisi ile yapılan iş birliği ve çalışmalarına yönelik plan ve programa konusunda daha keskin sınırlarının olmamasından yakının ve rehberlik çalışmalarının da akademik ve kişisel sosyal danışmanlık süreçlerinin

uygulandığını gözlemlediğini söyleyen, K-6 katılımcısı, “ okuldaki öğretmenlerin bireysel çabası sonucu bunlar gerçekleştiriliyor. Fakat kayda değer bir planla bir çerçeve programı ile detay yok. ıııı meslek tanıtımı diye bildiğim kadarıyla planda yok. Bunun yerine karşılaşılan bir takım psikolojik ve akademik sorunlar üzerine ya da sosyolojik bir takım davranışsal sorunlar üzerine rehberlik çalışma programları oluşturuluyor” şeklinde ifade etmiştir.

Öğretmen ihtiyaçları materyal eksikliği, güncel meslek tercihleri, sınıf rehberlik hizmetleri uygulamaları, sertifikasyon eksikliği, ödenek yokluğu, uygulama eksikliği olarak alt temaları ile açıklamıştır. K-4 katılımcı “ Avrupa'ya, Avrupa'daki üniversitelere sonrasında işte sihirli değnek ya sonuçta Afrika'ya işte çeşitli farklı kıtalara da farklı coğrafyalara da götürüp oralarda bu işin nasıl yapıldığını görmelerini sağlayan bir değneğim olsaydı bunu yapmak isterdim. Bilim sanat merkezleri olarak yaklaşım olarak çocuklara daha farklı şekilde yaklaşıyor ama zaten dediğin gibi yani biz de olması gereken şey imkânlarla alakalı o da ne yazık ki şu an için imkânsız gibi görünüyor. ” K-5 katılımcı öğrencilerin BİLSEM 'den aldığı eğitimler ve yeterlilikler için sertifika veya belgeler pektilmelidirler. Ayrıca K-5 “Ortaokulda öğrenci eğer Güzel Sanatlar Lisesinin tercih ediyorsa o da zaten lisede benim öğrencim oluyor ama lisede müzik alanını meslek olarak tercih etmiyor böyle bir kısır döngü var yani burada aldığı müzik eğitimi hobinin 1 level üstü oluyor. Onun genel sebebi BİLSEM in genel işleyişi olabilir. Çünkü müzik alanında üstün yetenekli öğrenci buraya gelmesinden ziyade güzel sanatlar lisesine gitmesi daha avantajlı bence. Çünkü öğrenci Liseye kadar bu alanda bilsemde devam ettiyse Herhangi bir ödüllendirme ile karşılaşmak istiyor bir sertifika programı olabilir, bir belge olabilir, üniversitede bu olanı tercih ettiğinde ek puan veya sınavsız yerleşme olabilir. Ancak o zaman kariyerinde bir noktadır bilsemde bu alanda okumak diyebiliriz.”

5. BİLSEM' lerde Uygulanan Kariyer Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik Hizmetlerine İlişkin Öneriler

Üstün yetenekli öğrencilerin eğitim gördüğü kurumlardan olan BİLSEM lise kademesindeki kurumlarda uygulanan kariyer psikolojik danışmanlık ve rehberlik hizmetleri ile ilgili elde edilen verilere göre, süreç ve ihtiyaçlarına göre öneriler istendiğinden ana tema “Öneriler ”olarak belirlenmiştir. Bu veriler kapsamında maddi destek, kuramsal çerçeve, değişen öğrenci ihtiyaçları, öğrenme yaşantıları, mesleki etik çerçeve, mezun takibi, sınavsız özel yetenek kariyer eğitimi, istihdam, kariyer danışmanlığı ve test ve test dışı teknikler olarak alt temalar olarak belirlenmiştir.

Tablo 6. Kariyer Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik Hizmetleri Uygulamaları Önerilere Ait Alt Kodlar

Kod Türü	Alt Kodları	N
Kariyer Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik Hizmetleri Önerileri	<i>Maddi destek</i>	1
	<i>Kuramsal çerçeve</i>	1
	<i>Değişen öğrenci İhtiyaçları</i>	2
	<i>Öğrenme yaşantıları</i>	1
	<i>Mesleki etik Çerçeve</i>	2
	<i>Mezun takibi</i>	2
	<i>Sınav. Özel Yet. Kar. Eğit.</i>	2
	<i>İstihdam Kariyer danışmanlığı</i>	5 1
	<i>Test ve Test Dışı Teknikler</i>	3

Değişen öğrenci ihtiyaçları konusunda K-1, “özel yetenekli bireylerin özellikleri göz önünde bulundurulacak olursak normal bireylere göre çok daha farklılık göstermektedir. Lise düzeyine geldiklerinde kariyer danışmanlık ihtiyaçları farklılaşabiliyor. Özellikle akademik başarılarının yüksek ve tercih seçeneklerinin Geniş olmasından dolayı Çok daha geniş çok Rehberlik Kariyer Danışmanlık Hizmetleri isteyebiliyorlar” olarak ifade eder. K-6 katılımcı mezun takibinin çok önemli olduğunu ifade etmiştir. Bu konuda, “ Ben matematikçiyim istatistikçiyim ve istatistiki verilere çok önem veririm. Bana somut bilgiler ve verilerle gelsinler rehberlikçiler... mesela mezunlarımızın ne yaptığı ile takip ediyorlar mı, bunun için meslekler için gündemi mi araştırıyorlar yani mesela kişisel bir gelişim, değişim mi oluyor gençlerde kariyer önce kişiliklerini söyleyeyim.” K-5 katılımcısı ise sınavsız geçiş hakların verilmesi ile daha doğru meslek tercihlerinin yapılabileceğini ifade etmiştir; “çocuğun güdülenmesi için daha fazla haklar tanımlanmalı. Zaten çocuk üstün yetenekli tekrar tekrar bir sınava tabi tutma daha da önünü aç. Maddi olarak da desteklenip dışarıya açılmasını sağlama. Kendini göstermesi, ispatlaması... Yani öğrenci üstün yetenekli ise bunun avantajlarını da yaşamalı. Herhangi bir sınava tabi tutulmalı. Güzel sanatlar lisesinde sadece sınavsız girme hakkı 8. sınıfta oluyor. Onun dışında herhangi bir konservatuarın bile de kapından geçemiyorlar.” Öğrencilerin meslek tercihlerin çok önemli olduğunu ve istihdam veya gelecek kaygısı ile ilgi ve yeteneklerinden farklı mesleklere yönelmelerinin engellenmesi konusunda öneriler sunan öğretmenlerden; K-4 katılımcısı “ üniversiteyi bitirir bitirmez Ekmek kapısı olsun. Eli ekmek tutsun çocuğunun... İstemese de onları da suçlayamıyoruz. Onları da bir şey diyemiyoruz. Biz öğretmenlerinde maalesef arada bir durumumuz var.” K-6 katılımcısı “ çocukların gelecekte eli ekmek tutacağı mesleğinin elinden gelecek mi gerçekten mutlu olacak mı, istiyor mu, meslek seçerken paraya mı yoksa onun bize getireceği rahatlığa mı önem

vermeliyiz yoksa sevmediğimiz bir şeyi devam ettirmek yerine sevdiğimiz keyif aldığımız şeyi mi devam ettirmeliyiz yeteneğimizi mi keşfetmeliyiz gibi çalışmaların eksik olduğunu düşünüyorum.”

Okulda eğitim ve öğretim süreçlerinin öncelikli olmasından dolayı, kariyer tercihlerinde eksiklikler olduğunu düşünen K-6 katılımcısı ise, *“ yetenekleri keşfetmek neredeyse yetenek avcılığı yapmak çok zor bir şey, çok yetenekliyse bile birey kısıtlı bir zaman yani nihayetinde bu çocuklar 18 yaşına kadar eğitim görüyorlar. Hele ki lise de 4 yılda geliştirmek çok da olası değil. Bu bağlamda bakanlığın formları var 20-25 maddelik formlar tek tek bireysel formlar var, onu dolduruyoruz. Onun dışında öğrenci neye ilgili çıkıyorsa onunda onayı alınarak devam ediliyor. Yani evet bizde kariyer alanında eğitim ve öğretim süreçleri iç içe ama takviye kurs niteliğinde olduğumuz için kariyer anlamında somut şeyler söyleyemiyorum. ”*

Sonuç ve Tartışma

Araştırmanın bu bölümünde elde edilen literatür ve alan yazın taramasına ve bu çalışmanın sonucunda elde edilen bulgulara dayalı olarak araştırma sonuçlarına ilişkin yorumlamalara yer verilmiştir. Çalışmada üstün yetenekli öğrencilerin eğitim gördüğü BİLSEM lise kademesindeki öğrencilere sunulan kariyer psikolojik danışmanlık ve rehberlik hizmetlerinin öğretmen görüşleri bakımından incelenmesi amaçlanmıştır.

Uygulanan kariyer hizmetlerinin ulaşılan sonuçlar ise, "Kariyer Hizmetleri Uygulamalarında Rehberlik Hizmetleri", " Kariyer Hizmetleri İhtiyaçları ", "Eğitim ve Öğretim Süreçleri", "Kariyer Uygulamaları Eleştirileri" ve "Kariyer Önerileri" olarak beş ana temada incelenmiştir.

Davis ve Rimm (2004) literatür araştırmasında yapmış oldukları çalışmaya göre üstün yetenekli öğrencilerin pozitif farklılıklara sahip olmalarına rağmen; onlarda öz yetersizlik ve akademik başarısız olma kaygılarının olduğunu ve bu yönlerinde kişisel ve psikolojik destek almalarını önermişlerdir. Bu önerme içeriğinde akademik danışmanlık ve kişisel sosyal destek alma, eğitim planlarından öğrencilerin potansiyellerinin baz alınması olarak yer almıştır. Bu araştırma sonucu, ortaya konan çalışmayı destekler niteliktedir. Eğitim ve öğretim kurumlarındaki öğretmenlerin, okul normları ile öğrenci sayıları arasındaki orantısızlık kişisel-sosyal ve bireysel danışmanlık hizmetlerinin tüm öğrencilere sunulmasını engeller niteliktedir (Yoo ve Moon, 2006).

Üstün yetenekli öğrencilerin eğitim süreçleri okulöncesi süreçten başladığından kariyer danışmanlık süreçlerini etkileyen temel ilgi ve yeteneklerin keşfedilmesi ve desteklenmesi yalnızca branş ve okul psikolojik danışmalar sınırlı olmayıp; okul öncesi, sınıf öğretmenlerini ve branş öğretmenlerinde çok önemli sorumluluklar yükler (Wood, 2009).

Araştırmalar sonuçlarına göre eğitim ve öğretim süreçleri yalnızca öğretmen ve öğrencilerden ibaret değildir. Eğitim süreçlerinde etkili olan bir başka unsur da ebeveynlerin tutumdur. Öğretmenler, öğrencilerin meslek tercihleri ile ilgili konularla çoğu zaman sorun yaşadıkları ortaya konulmuştur (Rachmel, 2007).

Üstün yetenekli öğrencilerin eğitim sürecindeki öğretmenleri kullandıkları araştırmalara göre monoton eğitim yöntem ve teknik kullandıkları; bu araştırma bulgularının da farklı olarak disiplinler arası yaklaşım, proje yaklaşımı, ulusal-uluslararası başarı olarak kullanmaları öğretmen nitelik ve yetkinliklerinin diğer öğretmenlere göre pozitif farklılıklar taşıdığını ortaya koymuştur (Parker ve Adkins, 1995).

Katılımcı öğretmenlerin kariyer danışmanlık hizmetleri süreçleri yönelik eleştirilerini; pozitif ve negatif olarak iki ana alt temada belirtmiş, negatif eleştiriler ise eğitim süreci ve eğitim dışı süreçlerini içermesinden iki farklı temada incelenmiştir. Pozitif eleştiriler; sonuç beklentisi,

öğretmen niteliği, meslekle kişilik örtüşmesi, erken keşfetme, mesleki yeterlilik, öğrenci niteliği, meslek seçim kriterleri, müfredatta esneklik ve devam sorunu olarak araştırma bulgularından ortaya çıkması Vialle ve Quigley (2003) araştırmalarını destekler niteliktedir. Bulgulara göre negatif süreçlerinde erken yaş da belirlenmesi, ilkokul dönemi ile sınırlı olması ve öğretmenlerin ek eğitim verilmesi araştırma sonu ile de tutarlılık göstermektedir.

Sonuçlar

1. Katılımcılar ile yapılan görüşmelerdeki ifadeleri sonucunda üstün yeteneklilerin eğitim gördüğü lise kademesindeki bilim sanat merkezlerindeki bireylere uygulanan kariyer danışmanlık hizmet süreci; rehberlik hizmetleri, eğitim ve öğretim süreci çalışmaları, kariyer danışmanlık hizmetleri ihtiyaçları, kariyer danışmanlık hizmetleri süreci eleştirileri ve öneriden oluşan beş kod olarak sınıflandırılarak nitel analiz programı olan Maxqude22 ile ana temalar belirlenmiştir.

2. Üstün yetenek tanısı almış lise kademesindeki bilim sanat merkezlerinde görev yapan öğretmenlerin, eğitim gören öğrencilere uyguladıkları kariyer danışmanlık hizmeti süreçlerinde kariyer engelleri olarak eğitim süreçleri ve eğitim dışı süreçlerinde dengeleyici rolü olan öğretmenlerin rehberlik hizmetleri ile müşavirlik hizmetleri ve aile iş birliği içerisinde çözülebileceği ortaya konmuştur.

3. Katılımcılar ile yapılan görüşmelerdeki ifadeleri sonucunda üstün yetenek tanısı almış lise kademesindeki bilim sanat merkezlerinde eğitim gören bireylere uygulanan kariyer danışmanlık hizmet sürecini engelleyen eğitim dışı süreçlerden özellikle maddi kaygı, istihdam, aile baskısı ve toplumsal önyargılardan etkilenmesi; eğitim süreçlerinden ise uygulama sınırlılığı ve öğrencilerin seçim sürenin ilkokul üçüncü sınıf ile sınırlı olmasını, kariyer seçim süreçlerini olumsuz etkilediğini ve bu süreci kariyer tercihi yapma süreçlerinde öğrencilerin potansiyellerinden farklı meslekler tercih etmelerine neden olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

4. Katılımcılar ile yapılan görüşmeler sonucunda üstün yetenek tanısı almış lise kademesindeki bilim sanat merkezlerinde eğitim gören bireylere uygulanan kariyer danışmanlık hizmet sürecinin pozitif eleştirilerinin de müfredatta esneklik olması, öğrenci ve öğretmenlerin nitelikli olmasının sonucu olarak diğer eğitim kurumlarındaki normal süreçlerden pozitif olarak ayrıştığı; böylece eğitim süreçlerindeki kaliteli ders işlendiğini ortaya konmuştur.

5. Elde edilen verilere göre, eğitim ve öğretim süreçlerindeki kariyer danışmanlığı hizmetlerinin öğretmen ve rehberlik servisi ihtiyaçlarının akademik sorunlar önceliği ve uygulama eksikliği alt kodlarında yoğun sorunlar yaşadıklarını, öğrenciler için çok önemli bir süreç olan meslek seçimini olumsuz etkileyen unsurlar olduğu ortaya çıkmıştır.

6. Katılımcılar ile yapılan görüşmelerdeki ifadelerin sonucunda üstün yetenek tanısı almış lise kademesindeki eğitim süreçleri çalışmalarının, özel yeteneklerinin geliştirilmesi ve model gösterme alt kodlarının yoğun olduğu ve böylece öğrencilerin potansiyellerini gerçekleştirmelerinde uygulama basamağına geçmelerini sağladıklarını, model göstermelerinin de öğrenciler de iç motivasyonu arttıran çok önemli dışsal unsur olduğunu belirtmişlerdir.

7. Katılımcı olan öğretmenler ile yapılan görüşmelerdeki ifadeler sonucunda, rehberlik hizmetlerinde çoğunlukla ilgi ve yeteneklerinin gelişim göstermesi için eğitsel danışmanlık yaptıklarını ve sonuçlar olarak akademik başarı sağladıklarını; kariyer seçimlerinde ve meslek yaşamlarında doğrudan ve dolaylı olumlu etki ettiklerini belirtmişlerdir.

8. Öğretmenler, ders içi eğitim ve öğretim süreçlerinde ilgi alanı geliştirme, özel yetenek ve güzel sanatlar eğitimi, model gösterme, ÖYP- ZEP uygulamaları, disiplinler arası yaklaşımla öğrencilerin bu süreçler sonunda ulusal/uluslararası başarı kazanmalarını amaçladıklarını

meslek seçiminde içsel süreçlerin yanında dışsal faktörlerle birlikte kariyer gelişimlerine katkı sağlamaya önem vermişlerdir.

9. Öğretmenler, salgın sürecinde öğrencilerin eve kapanması ve bilişim teknolojisi gelişmelerin etkili olması ile sosyal medya kullanımının artması kaçınılmaz olup, değişen kariyer ihtiyaçlarının bir sonucu olarak yeni meslek seçeneklerinin ve güncel meslek tercihlerinin de bir ihtiyaç olduğunu keşfetmişlerdir.

10. Öğretmenler görüşlerine göre, öğrenci velilerinin, üstün zekâ ve yetenekli öğrencilere sahip olmalarına rağmen maddi ve sosyal kaygının bir sonucu olarak prestijli meslek tercihlerini çocukları adına karar verdikleri; bu öğrencilerin sağlıklı kariyer gelişimleri önündeki en temel sorunlardan biri olarak gördüklerini belirtmişlerdir.

Öneriler

Üstün Yetenekli Öğrencilerin Eğitiminde Görev Alan Öğretmenlere Yönelik Öneriler;

Üstün yetenekli öğrencilerin eğitim ve öğretiminde görev alan öğretmenler, kariyer danışmanlık hizmetleri uygulamalarında şu değişimleri ekleyebilirler:

- Öğrencilerin özel ilgi ve yeteneklerine uygun öğrenme yaşantıları sağlama,
- Öğrencilere verilen ödev ve projelerin kariyer seçiminde ilgi ve yeteneklerine uygun gelişim sağlayacak araştırmalarla görevlendirilmeleri,
- Öğrencilerin ergenlik ve fiziksel gelişim süreçlerini içine alan serbest zaman veya spor aktivitelerine yer vermeleri,
- Her sene başında gelen öğrencilerin hazırbulunuşluk düzeylerine ve potansiyellerine göre eğitim ve öğretim planlarının revize edilmesi,
- Rehberlik servislerinin çocukların ergenlik dönemi ve sosyal gelişiminde doğru ebeveyn tutum ve modellerini içeren eğitimlere ve seminerlere yer vermek,
- Rehberlik servisindeki kariyer danışmanlık hizmetlerine öğretmen ve öğrencilerle yalnızca sınırlandırılmamalı, aile ve ebeveynlerinde bu süreçte aktif katılım sağlamalı,
- Öğrencilerin sınav ve gelecek kaygılarını yönetebilmek ve engelleri aşabilmeleri için, akademik ve kariyer danışmanlık süreçlerindeki engelleyici unsurların etkilerini azaltabilmek için daha yetkin uzman desteğine başvurmaları,
- Değişen ve gelişen öğrenci ihtiyaçlarına ilişkin güncel bilgiler elde etmek ve öğretmen niteliklerini arttırmak için hizmet içi ve dışı eğitimlerle öğretmenlerin donanım sağlaması önerilir.

Kaynakça

- Altun, T., & Vural, S. (2012). *Bilim ve Sanat Merkezi'nde (BİLSEM) Görev Yapan Öğretmen Ve Yöneticilerin Mesleki Gelişim Ve Okul Gelişimine Yönelik Görüşlerinin Değerlendirilmesi [Evaluation of the views of teachers and administrators of a Science and Art Center (SAC) about professional development and school improvement]*. Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, 11(42), 152-177.
- Bilgiç, N. (2017). *Üstün Zekâlı ve Yetenekli Bireylerin Eğitimi Politikalarına Yönelik Nitel Bir Çalışma [A qualitative study about education policies for gifted and talented individuals] (Tez Numarası: 485953) [Doktora tezi, Gazi Üniversitesi]*. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Briscoe, G., Hilty, D. M., Benjamin, S., Hales, D. J., Boland, R. J., Luo, J. S., ... & Yager, J. (2002). *Academic Psychiatry*, 30(6), 444-450.
- Çapan, B. E. (2010). *Öğretmen Adaylarının Üstün Yetenekli Öğrencilere İlişkin Metaforik Algıları*. Journal Of International Social Research, 3(12).
- Çitil, M. (2018). *Türkiye'de üstün yeteneklilerin eğitimi politikalarının değerlendirilmesi [Evaluation of gifted students' education policy in Turkey]*. Milli Eğitim Dergisi, 47 (Special Issue 1), 143-172. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/569492>
- Davis, G. A. (2003). Objectives And Activities For Teaching Creative Thinking. *Creativity And Giftedness*, 10(2), 97-106.
- Davis, G. A., Rimm, S. B., & Siegle, D. (2004). *Education of the Gifted and Talented* (6th ed.). Boston, MA: Pearson.
- Doğan, S., & Kesici, Ş. (2015). *Üstün yetenekli öğrencilerin psikolojik ihtiyaçlarının bazı değişkenlere göre incelenmesi [Investigation of gifted student's psychological needs in terms of some variables]*. OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi, 5(8), 45-81. <https://dergipark.org.tr/en/download/articlefile/210717>
- Gökdere, M., & Çepni, S. (2005). *Üstün yeteneklilerin fen bilimleri öğretmenlerine yönelik bir hizmet içi eğitim uygulama ve değerlendirme çalışması [An in-service education practice for the education of science teachers of gifted children]*. Gazi Üniversitesi Türk Eğitim Bilimleri Dergisi, 3(3), 271-296.
- Horn, L., & Nuñez, A. M. (2000). *Mapping The Road To College First-Generation Students' Math Track, Planning Strategies, And Context Of Support*. Diane Publishing.
- Kelly, K. R., & Cobb, S. J. (1991). *A Profile Of The Career Development Characteristics Of Young Gifted Adolescents: Examining Gender And Multicultural Differences*. *Roeper Review*, 13(4), 202-206.
- Kelly, K. R., & Colangelo, N. (1990). *Effects Of Academic Ability And Gender On Career*

- Development. Journal For The Education Of The Gifted*, 13(2), 168-175.
- Kurnaz, A., & Ekici, S. G. (2020). BİLSEM Tanılama Sürecinde Kullanılan Zekâ Testlerinin Psikolojik Danışmanların ve BİLSEM Öğretmenlerinin Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi. *Çocuk ve Medeniyet*, 5(10), 365-399.
- Kuzgun, İ. K. (2000). *Türkiye’de İş Güvencesi ve İşgücü Piyasasına Etkisi*. Öneri Dergisi, 6(23), 181-190.
- Miles, M. B., & Huberman, A. M. (1994). *Qualitative data analysis: An expanded Sourcebook. (2nd ed)*. Thousand Oaks, CA: Sage.
- Neuman, W.L. (2007) *Sosyal Araştırma Yöntemlerinin Temelleri: Nitel ve Nicel Yaklaşımlar*. 2. Baskı, Allyn ve Bacon, Boston.
- Oden, M. H. (1968). *The Fulfillment Of Promise: 40 Year Follow Up Of The Terman Gifted Group* (Vol. 77). Stanford University Press.
- Parker, W. D., & Adkins, K. K. (1995). A Psychometric Examination Of The Multidimensional Perfectionism Scale. *Journal Of Psychopathology And Behavioral Assessment*, 17(4), 323-334.
- Patton, M. Q. (2014) *Nitel Araştırma ve Değerlendirme Yöntemleri*, (Çev. Mustafa Çakır ve Serhat İrez), Ankara: Pegem.
- Rachmel, S. (2005). *The Policy for Promoting Gifted Education in Israel*. Korea.
- Şahin, F., & Kargın, T. (2013). Sınıf öğretmenlerine üstün yetenekli öğrencilerin belirlenmesi konusunda verilen bir eğitimin öğretmenlerin bilgi düzeyine etkisi [The effect of a training programme on teachers’ knowledge on identification of talented students by primary school teachers]. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 14(2), 1-15.
- Şenol, C. (2011). *Üstün Yetenekliler Eğitim Programlarına İlişkin Öğretmen Görüşleri (BİLSEM Örneği)* (Master's Thesis, Eğitim Bilimleri Enstitüsü).
- Vialle, W., & Quigley, S. (2003). The Teachers WeWant: Exploring The Views Of Gifted Students. *Development Of Human Potential: Investment Into Our Future*, 125-128.
- Woodd-Walker, R. S., Gallienne, C. P., & Robins, D. B. (2000). A Test Model For Optical Counter (OPC) Coincidence And A Comparison Of OPC-Derived And Conventional Measures Of Plankton Abundance. *Journal Of Plankton Research*, 22(3), 473-483.
- Yaşar, Ö., ve Palıncı, M. (2011). Üstün Yetenekli Çocuk ve Ergenlerin Psikososyal Özellikleri. *Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, (89-108).
- Yıldırım, A., & Simsek, H. (2011;2013). Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri

(8th ed.). Ankara: Seçkin Yayınevi.

Yoo, S.H. (2006) *The Causal Relationship between Electricity Consumption and Economic Growth in the ASEAN countries*. Energy Policy, 34, 3573-3582.

Yurdagül, H. (2005). *Ölçek Geliştirme Çalışmalarında Kapsam Geçerliliği için Kapsam Geçerlik İndekslerinin Kullanılması*. XIV. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi Pamukkale Üniversitesi, Denizli.